

PAPA FRANCIS'İN IRAK ZİYARETİNİN ANLAMI

OSMAN RIYAD

SETA | PERSPEKTİF

MART 2021 · SAYI 307

- Papa Francis'in Irak ziyaretinden ne tür dini ve siyasi çıkarımlar yapılabilir?
 - Papanın Irak ziyaretinin ülke siyasetine nasıl bir etkisi olmuştur?
 - Papa Francis'in Irak ziyaretinin sonuçlarının muhtemel etkileri nedir?

GİRİŞ

Irak diğer pek çok bölge ülkesi gibi zor bir dönemden geçiyor. Koronavirüs (Covid-19) nedeniyle ciddi bir ekonomik ve sağlık krizi yaşıyor. Ancak aynı zamanda erken parlamento seçimlerinin yaklaşmasıyla birlikte kızıyan siyasi bir çatışmadan da endişe duyuluyor. Ülke Ekim 2019'dan bu yana hükümet rakamlarına göre 560'tan fazla protestocunun öldürülmesinden sonra Tahran yönetimine yakın olan Adil Abdulmehdi hükümetinin istifa etmesine ve ardından da Washington'a daha yakın Mustafa Kazımi hükümetinin yerini almasına neden olan büyük protestolara tanık oluyor. Buna ek olarak İran'a bağlı silahlı gruplar Irak'taki diplomatik misyonları ve yabancı kuvvetlerin askeri üslerini bombalamaya devam etmektedir.

Papa Francis bu büyük zorlukların ve sorunların ortasında Temmuz 2020'de Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih'in davetiyle Irak'ı ziyaret etmeye karar vermiştir. Papanın ziyareti Katolik Kilisesi başkanının Mezopotamya'ya yaptığı ilk ziyaretidir. Bazıları tarafından bu ziyaretin dini boyutların ötesinde boyutlara sahip olduğu ve ülkenin tanık olduğu bir protesto dalga-

sının ardından kurulan Mustafa Kazımi hükümetine siyasi destek içerdiği düşünülmektedir.

ZİYARETİN GÜNDEMİ

Cumhurbaşkanı Berham Salih ve Başbakan Mustafa Kazımi başkanlığında ülke liderlerinin karşıladığı Papa Francis 5 Mart Cuma günü Bağdat'a gelerek ziyaretine başladı. Papa Bağdat ziyareti sırasında ibadet eden onlarca Hristiyanı alıkoyduktan sonra pazar ayini yaparken kendilerini havaya uçuran silahlı adamların gerçekleştirdiği büyük bir bombalı araç patlamasına maruz kalan Seyyide Necat Kilisesi'nde dua etti. Ayrıca Bağdat'ın merkezindeki St. Joseph Katedrali'nde de dua etti. İkinci gün ise Necef şehrine giderek Şii din adamı Ali Sistani ile tarihi bir görüşme yaptı. Ardından Papa dini ve tarihi anlatılara göre İbrahim Peygamber'in (as) doğum yeri olan Zikar şehrindeki antik Ur kentine giderek dinler arası ortak dua gerçekleştirdi.

Üçüncü gün Musul şehrinde ziyaret etti ve savaşın enkazının ortasında Şubat 2015'te teröristler tarafından havaya uçurulmasına tanık olunan Irak'ın en büyük kiliselerinden tarihi Tahira Kübra Kilisesi'nde de bir ayin

OSMAN RIYAD

Irak'ın Tikrit Üniversitesi'nde İşletme Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra Ürdün'de Ortadoğu Üniversitesi'nde kriz yönetimi konusunda yüksek lisansını tamamlamıştır. SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

düzenledi. Papanın bir sonraki durağı Musul'un güneyindeki Hristiyan Karakuş kenti olurken ardından Erbil'e gitti ve yaklaşık 10 bin kişinin katılımıyla ülkenin en büyük ayinini düzenledi. Katılımcılara Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani, IKBY Başbakanı Mesrur Barzani ve Birleşmiş Milletler Irak Genel Sekreteri Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert eşlik etti. Papanın Irak'ın bölgesel ve uluslararası statüsünü teyit eden ziyareti Irak Hristiyanlarına büyük bir destek oldu. Ziyaretin koronavirüs salgınının gölgesinde gerçekleşmesi Irak'a küresel anlamda önem vermesi ve bu ülkedeki istikrarın bütün bölgede istikrar anlamına geldiğini teyit etmesidir.

Papa Francis dünyadaki Şii cemaatinin en çok taraftarına sahip otoritesi olarak kabul edilen en büyük Şii otorite Ali Sistani ile görüşmüştür. Sistani'nin Irak'ın en önemli isimlerinden biri olarak kabul görmesi 2003'ten beri siyasi bir gelenek haline gelmiştir. Bu nedenle en önemli ve önde gelen uluslararası şahsiyetler ve kuruluşlar onunla bir araya gelmektedir. Sistani ayrıca Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve tüm uluslararası toplumun desteğini kazanmıştır. Bu destek biraz da Sistani'nin İran'daki velayet-i fakih'e bağlı olduğu gerekçesiyle Tahran hükümetine bağlı "Kum" dini otoritesinden uzaklaşmasının karşılığıdır.

Velayet-i fakih düşüncesini bölgeye yayma stratejisini reddeden bölgesel ve uluslararası çatışmalar olması nedeniyle, Papanın Necef'in otoritesine, vizyonuna ve düşüncesine yakın olması, Kum havzasıyla bağlantılı velayet-i fakihin otoritesinden daha ılımlı olduğu düşünüldüğünde çok doğal olmuştur. Bu nedenle ziyaretin mesajlarından biri Kum'un değil Necef'in dünya Şiiilerinin başkenti olduğunun Batı tarafından tanınmasıdır ve görünüşe göre bu İran'ı rahatsız eden bir durumdur. Papa ve Şii din adamı Sistani arasındaki görüşme insanlığın karşı karşıya olduğu –Filistin'de barış, uyum, savaş ve yerinden edilmenin sona ermesi ve dinler arasında barış içinde bir arada yaşama gibi– büyük zorluklar etrafında dönmüştür.¹

¹ Ali Sistani'nin Papa Francis ile görüşmesine ilişkin yaptığı açıklaması için bkz. <https://www.sistani.org/arabic/statement/26506>, (Erişim tarihi: 15 Mart 2021).

Diğer taraftan bazı gözlemciler dinler arası hoşgörü ve yakınlaşma kapısı olması nedeniyle uluslararası ilgi görebileceği düşünüldüğünde, büyük Şii otorite Ali Sistani ile Papa Francis arasındaki görüşmenin sonuçlarını küçümsemektedir. Ancak Sistani'nin İran'a yakın Şii silahlı gruplar ve iktidar partileri üzerindeki sınırlı etkisi nedeniyle Irak siyaset sahnesine ilişkin sonuçları açısından belirleyici bir siyasi değeri olmayabilir.

SÜNNİLERİN GÖRMEZDEN GELİNMESİ

Hazırlanan ziyaret gündeminin 2003'ten bu yana Irak'taki siyasi süreci yöneten mezhepçi temsil fikrine dayandığı görülmektedir. Irak'taki Sünni Araplar, Irak yılının Papa Francis'in gündeminde olmaması ve "yerinden edilmiş kişiler, zorla kaçırmalar, yıkılan şehirler ve masum mahkumlar" gibi insani yardım dosyalarının –marjinal bile olsa– hiçbir ilgi görmemesi nedeniyle ziyaret ve sonuçları açısından büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed Halbusi ise ziyaretin programını ihlal etmeyi ve ziyaretin gündeminin kapsamında buluşmalara dahil edilmese de başkent Bağdat'taki Barış Sarayı'nda Papa ile bire bir görüşmeyi başarmıştır.

Aynı şekilde Irak Kıdemli Fıkıh Alimleri Konseyi tarafından temsil edilen dini liderlik, Papa Francis'in toplantılarının gündeminde değildi. Aynı şekilde Papanın yıkılan şehirler, göçmen kampları ve yerlerinden edilmiş Sünni Arapların bölgelerine geri döndürülmeleri için kamuya açık bir çağrı da gelmedi. Ancak Papa şu teşekkürü etmeyi de bir vazife saydı:

Sistani'ye Şii cemaati ile birlikte son yıllarda güçsüzleri ve ezilenleri savunmak adına yaşanan şiddet ve büyük zorluklar konusunda sesini yükselttiği için teşekkür ediyoruz.²

Oysa Papa Francis, Irak görüşmelerinde ve ziyaretlerinde daha dengeli olmalı ve Sünni Arapları DE-AŞ'ın işlediği suçlarla itham ediyormuş gibi görünmemelidir. Milyonlarca insanı görmezden gelerek Irak'ta

² Vatikan'ın ziyaret ile ilgili açıklaması için bkz. <https://www.vaticannews.va/ar/pope/news/2021-03/visita-di-papa-francesco-al-grande-ayatollah-al-sistani.html>, (Erişim tarihi: 15 Mart 2021).

barıştan söz etmek makul değildir. Ayrıca 2003'ten sonra mezhepçiliğin ve halkın bölünmesinin pekiştirilmesiyle Irak'ta egemen siyasi kesimin izlediği dışlama yolunu izleyerek barıştan söz etmek mümkün değildir.

ZİYARETİN İRAK SİYASETİNE ETKİSİ

Irak devletinin Papa Francis'in ziyaretine ilgisi çok yüksek düzeyde olmuş ve ona gösterilen ilgi 2003'ten bugüne kadar ülkeye ziyarette bulunan bütün devlet adamlarının üzerine çıkmıştır. Bağdat, koronavirüsün yayılmasını sınırlamak için önceki hükümet faaliyetleriyle aynı zamana denk gelen kapsamlı bir sokağa çıkma yasağına tanık olduğu bir dönemde Iraklı yetkililer, Papanın konvoyunun geçtiği yollarda sıkı güvenlik önlemleri kapsamında binlerce asker, güvenlik ve istihbarat personeli görevlendirmiştir.

Ziyaretten birkaç gün önce İran destekli silahlı milisler, Irak'taki ABD güçlerine yönelik saldırılarını yoğunlaştırmıştır. Bu saldırıların amacı son derece açıktır: Nükleer anlaşmaya geri dönmek, Tahran'a uygulanan yaptırımları en aza indirmek veya kaldırmak için yeni Amerikan yönetimi üzerinde baskı kurmaktır. Ancak gözlemciler bunun bir başka amacının Papayı caydırmak suretiyle ziyaretinden vazgeçirmeye veya en azından ziyaretini ertelemeye zorlamak olduğunu belirtiyorlar.

İran, Katolik Kilisesi liderinin Irak ziyaretinin geçici hükümet başkanı Mustafa Kazımî'nin çıkarına olduğuna ve Irak'taki nüfuzunu zayıflatma çabalarına devam etmesi için ona daha fazla güç, uluslararası ve iç destek verildiğine inanmaktadır. Mustafa Kazı-

mî'yi geçici bir başbakan olarak görmekte olan Tahran yönetimi ancak bu ziyaretin önümüzdeki Ekim'de yapılması beklenen parlamento seçimleri sonrasında Kazımî'nin görevde kalmasına katkıda bulunacağından endişe duymaktadır. Bu nedenle Irak hükümeti açısından Papanın ziyareti uygun bir ortam sağlanarak Irak'tan uluslararası izolasyonu kaldırma girişimi olmuştur. Buna rağmen Papa, hükümete ve siyasi güçlere dolaylı olarak kınama konuşmaları yapmıştır. Ancak bu konuşma Irak'ın iç işlerine müdahale konusunda aşırı hassasiyetleri önlemek bağlamında diplomatik nezaket ilkesine dayanmaktadır.

ZİYARETİN SONUÇLARINA DAİR BEKLENTİLER

Papanın Irak ziyareti, ziyaret sırasında siyasi ve toplumsal kutuplaşmanın yansımalarına ek olarak farklı okumalar ve tarihsel olaya yakın ya da uzak işaretler vermesi nedeniyle siyasi ve popüler çevrelerde tartışmalara yol açmıştır. Ancak Irak arenası, Bağdat yönetiminin bölgesel ve iç güçlerle çatışması ışığında birçok tehlikeli ve şaşırtıcı değişikliklerle dolu olduğu için bu ziyaretin sonuçlarından fazla bir şey beklenmemektedir. Bu nedenle demokratik esasların tahrif edilmesi, iktidarın barışçıl bir şekilde el değiştirmesi ve silahlar, milisler ve silahlı çeteler kaosu, adil bir seçim yasanın ve milisleri siyasi süreçten ve buna katılımını engelleyen partiler için bir yasanın olmaması, Federal Mahkeme yasanın başarısızlığı, toplumsal kaos ve devam eden protestolar da dahil olmak üzere Irak büyük risk ve tehlikelerin eşliğinde durmaktadır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi